תצוה

א. „ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן ה־שנית כתולדותם"[1], ופרש"י „כתולדותם" — „כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת ועל השני׳ גד ואשר יששכר זבולן יוסף ובנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו כ"ה אותיות[2] בכל אחת ואחת".

וצריך ביאור: א) היש חידוש בפירוש רש"י, דלכאורה זהו פירוש הפשוט דתיבת „כתולדותם" — כסדר שנולדו.

ב) למה מאריך רש"י ומפרט כאן סדר לידתם, הרי מפורש הוא בכתוב (בפ׳ ויצא[5]).

יש מפרשים[6] שכוונת רש"י היא לשלול את הסברא שפירוש „כתולדותם" הוא כפי סדר (התחלת) הולדתם ע"י האמהות (שזו שהתחילה ללדת קודם לחברותי׳ יהיו כל בני׳ קודמים — גם אם מקצתם מאוחרים — לשאר הבנים), ואז יהי׳ הסדר: כל בני לאה (ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון), בני בלהה (דן ונפתלי), בני זלפה (גד ואשר), ואח"כ בני רחל (יוסף ובנימין).

ולכן מפרש רש"י „כסדר שנולדו" כל אחד מהשבטים ולא כסדר (התחלת) הולדתם ע"י האמהות.

אבל נוסף ע"ז שעדיין צ"ע? למה הוצ־

---

1) פרשתנו כח, יו"ד.

2) ועפ"ז לכאורה וא"ו החיבור שבפרש"י בשם נפתלי אשר ובנימין מיותרת. וכ"ה בכמה כת"י רש"י (שתח"י). ובכמה כת"י (שתח"י) ישנה וא"ו החיבור בשם יהודה נפתלי אשר ובנימין (ועד"ז הוא בדפוס ראשון דפרש"י). ואולי הוא ע"פ הכתובים דר"פ שמות (ראה סוטה שנסמן לקמן הערה 7). ודוחק, שהרי לפרש"י כאן — שם אינם כסדרם.

ואולי צ"ל וא"ו החיבור (רק) בשם נפתלי ובנימין — כיון שבאים לבסוף. וראה פרש"י וישלח לו, כד. צו ז, טז.

3) בראש"ם כאן כתב „תיקן בזה שני תיקונים, האחד שפירושו כתולדות כסדר תולדותם לא כ־מספרם כפי המובן ממלת כתולדותם (וכ"כ במשמרת הקודש). והשני שיהי׳ פירוש תולדותם כמו הולדם, כאילו אמר כסדר הולדם וה׳ אומרו כסדר שנולדו, לא כסדר שהולידו („מי שהעמיד תולדות תחלה" — ל׳ השפ"ח. וראה גם גו"א) כפי המובן ממלת תולדותם".

וצ"ע בשניהם — היכי תיסק אדעתין א) לפרש כתולדותם כמספרם, שהם שנים עשר, הרי מפורש בכתוב „ששה .. ושישה". ב) לפרש כתולדותם כסדר שהולידו — הרי בתושב"כ לא נאמר כלל הסדר שהולידו, ומנין היינו יודעים סדרם, והרי לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש.

*) בדפוס ראשון יש וא"ו החיבור גם בזבולון, וכ"ה בעוד כת"י רש"י (שתח"י).

---

4) כ"ה בכל הדפוסים וכת"י רש"י (שתח"י), אלא שבדפוס שני אינו מפרט כולם שעל אבן האחת, ושם הגירסא „ראובן שמעון לוי וגו'". אבל מפרט כולם שעל אבן השנית.

5) כט, לב ואילך. ולידת בנימין בפ׳ וישלח לה, טז ואילך.

6) ראש"ם לקמן כח, כא.

7) במפרשי רש"י כאן (ראה אמרי נועם. נח"י. קצור מזרחי. אמרי שפר. מלאכת הקודש. גו"א לקמן כח, כא. דברי דוד שם ועוד) הקשו עוד, דפרש"י לא הוי לא כת"ק ולא כרבי חנינא בן גמליאל (סוטה לו, סע"א ואילך), דלת"ק הי׳ יהודה על האבן הראשונה לפני ראובן, ולר׳ חנינא היו ששה הראשונים ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולן, ועל האבן השני בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף (כפרש"י סוטה שם) כסדר שנכתבו בפ׳ שמות בתחלתה, ו„כתולדותם" פי׳ „כשמותן שקרא להן אביהן ולא כשמות שקרא להן משה ראובן ולא ראובני שמעון ולא שמעוני כו'".

אבל פשוט דרש"י מפרש הכתובים בהתאם לפשש"מ ומביא רק דרז"ל המיישבת פשש"מ, כפי

רך להאריך ולפרט כאן כ"ז, כנ"ל, מדוע תיסק אדעתין לפרש "כתולדותם" – כ־סדר הולדת האמהות ולא כסדר לידתם הם?

גם צ"ב: מדוע הוצרך רש"י להוסיף "ר־בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תול־דתר", וכן ההמשך "כ"ה אותיות בכל אחת ואחת"[8]? הרי רש"י לא נחית (לקבוע הלכה למעשה) אלא לפרש פשוטו של מקרא, ובפששט"מ מפורש רק ששה משמותם על האבן האחת וששה הנותרים על האבן ה־שנית, וסדרם כתולדותם, אבל לא נאמר איך היו כתובים וכמה אותיות על כל אבן?

[ובפרט שעפ"ז הרי מוסיף רש"י עוד פירוש ב"כתולדותם", דלפי התחלת דב־ריו הפירוש ד"כתולדותם" הוא "כסדר ש־נולדו", ואילו לפי מה שמסיים "בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו" נמצא ש"כתולדותם" אתי להורות אופן כתיבתו (היינו כפי שנכתב במקום תולדתו)[9].

ב. והביאור בכל זה:

אף שפשטות הפי' "כתולדותם" הוא "כסדר שנולדו", אבל עדיין יש בכתוב זה שני קשיים: א) תיבת "כתולדותם" לא נאמרה (כפי שהי' מתאים לכאורה) בתחי־לת הענין – "ופתחת עליהם שמות בני ישראל כתולדותם" וכיו"ב – אלא בסיום הענין, בהמשך ל"ואת שמות הששה הנו־תרים על האבן השנית", שמשמעו דקאי רק על האבן השני[10].

ב) מהו דיוק לשון הכתוב "ואת שמות הששה הנותרים"? והרי מובן מאליו שה־ששה השניים הם "הנותרים" לאחר ששה הראשונים?

ומפני שתי קשיות אלה[11] הי' מקום לכאורה לפרש, שהכתוב בא לחלק כאן בין השמות החקוקים על האבן האחת להשמות שעל האבן השנית, שעל האבן האחת נחקקו שמות השבטים החשובים יותר, ועל האבן השנית – שמות השבטים שאינם חשובים כ"כ [כגון, שעל האבן ה־שנית נכתבו השמות של כל בני השפחות, או אולי (גם) אלה שיעקב הוכיחן לפני פטירתו[12], או כיו"ב[13]], ולכן[14] קראם ה־כתוב "הנותרים"*[14]; ויהי' גם הפרש בסדר חקיקתם על האבנים, שבאבן האחת הוא לפי דרגת חשיבותם (כמובן מברכת יע־

שהודיע רש"י כמ"פ בפירושו (ראה צידה לדרך כאן). וצ"ע בחדא"ג מהרש"א סוטה שם דכתב ד־רש"י לא דק. וכן בתירוץ הגו"א (שם, כא) דגם ב־פרש"י כאן, אין כוונתו דהוי בדיוק כסדר הזה שכתבן רש"י. עי"ש.

ועפ"ז מובן ג"כ שאין לומר שלכן הוצרך רש"י לפרש כסדר שנולדו ראובן שמעון כו' לשלול הפי' שבגמ', כי אין זה ענינו של רש"י, ולכאו' גם בלי פרש"י לא היינו מפרשים בפששט"מ כהדיעות בגמ'.

8) כ"ה בסוטה שם.

9) אבל לפי סוגית הגמ' בסוטה שם ע"ב, משמע דקושיית ר"נ כתולדותם בעינן (כשמות אשר קרא להם אביהם – פרש"י) ותירוצו "כל התורה כולה בנימן כתיב (חסר) והכא בנימין שלם ואביו קרא לו בנימין", הוא (גם) לדעת הת"ק שמפרש בע"א שם כתולדותם כסדר לידתן – ראה כס"מ ושאר מפרשי הרמב"ם שהובאו לקמן הערה 22. ועוד.

10) כדברי הת"ק בסוטה שם "שני' כתולדתם ולא ראשונה כתולדתם", אלא שלדעת הת"ק הוא רק "מפני שיהודה מוקדם", ולפי פששט"מ הי' קס"ד שאינו כפי הסדר בכלל, כדלקמן בפנים.

11) ראה בארוכה באוה"ח עה"ת כאן בתחלתו בשאלות הנ"ל ובמה שמפרש בדעת ת"ק.

12) ויחי מט, ג ואילך: ראובן שמעון כו'.

13) דהרי אלה שהוכיחם יעקב ג' היו וביחד עם בני השפחות הוי ז'. ואולי נקראים "הנותרים" מצד הארבעה שבהם – ראה אוה"ח כאן סד"ה ורחב"ג.

14) ואף שלשון "הנותרים" בפשטות היא ב־המשך להלשון "ששה משמותם", הרי בזה גופא צ"ע למה נאמר כן ולא "ששה שמות גו'" ואז לא הול"ל "הנותרים", כמו שהקשה באוה"ח כאן.

*14) ראה פרש"י ויצא ל, לו.

קב: יהודה יוסף וכו'), ועל האבן השנית, שבהם נאמר „הנותרים", סדרם הוא „כ־תולדותם".

וזהו מה שקמ"ל רש"י בפירושו, עד שבגלל זה הוצרך לפרט סדרם בפר־טיות[15]: „ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת ועל השני' גד ואשר יששכר זבולן יוסף ובנימין"*[15] — להורות דמ"ש „כתולדותם" קאי על שתי האבנים[16] בשווה[17].

אלא שעדיין יש להקשות: מכיון שכן, למה נאמר „כתולדותם" בסוף הכתוב, לאחרי התיבות „על האבן השנית", ולא בתחילת הכתוב (או בסוף הכתוב הקודם), באופן שיהי' ברור דקאי על שתיהן? ולכן ממשיך רש"י ומבאר ש„בנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו", שבזה בא ליישב דמה שנאמר „כתולדותם" לבסוף הוא כדי לרמז על אופן כתיבת שם בנימין (שנכתב ב(סוף) אבן השנית).

ועפ"ז מובן ג"כ הא דהוסיף רש"י „כ"ה אותיות בכל אחת ואחת", לשלול הקס"ד שבהאבן האחת יש חשיבות לגבי השני'*[17] וכיו"ב — אלא שאין שום חילוק ביניהן עד שהן שוות גם במספר האותיות שעל כל אחת מהן.

ג. והנה הרמב"ם[18] כתב סדר השב־טים על אבני השהם של האפוד באופן שונה: ראובן לוי יששכר נפתלי גד יהוסף על אבן אחת שמעון יהודה זבולן דן אשר בנימן על האבן השני'[19], וכבר שקו"ט[20] בשיטת הרמב"ם שאינה מכוונת לשום דיעה שבגמ'[21], לא לדעת הת"ק ולא לדעת רבי חנינא בן גמליאל.

וביארו מפרשים[22] דעת הרמב"ם, דס"ל

---

15) דאם הי' כותב רק „כסדר שנולדו", הי' עדיין מקום לפרש דהיינו כסדר שנולדו ע"י ה־אמהות (יישכר וזבולון באים לפני דן ונפתלי) שאז אתי שפיר (במקצת עכ"פ) ל' „הנותרים" לפי' הנ"ל מצד הרוב — ד' בני השפחות שעל אבן הב' (כנ"ל הערה 13).

או י"ל, דמהלשון „כסדר שנולדו" לא הי' ידוע סדרם על האבנים, ואפשר שבאו על הסדר מאבן א' לאבן הב' כפי' הרמב"ם והרלב"ג דלקמן ס"ג.

*15) ולפי זה צ"ל דפי' „הנותרים" לפרש"י הוא לפי שבסדר לידתן נולדו שבטים אלה לאח"ז כמו בתור הוספה על הששה הראשונים וכפשטות הכתו־בים בפ' ויצא, דבני זלפה שפחת לאה הוי הוספה על לידת בני לאה עצמה, וכן לידת בני רחל באו לאחר שרחל היתה עקרה (ויצא כט, לא) ולא ילדה ליעקב (שם ל, א), „ותאמר הנה אמתי בלהה בא אלי' ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה" (שם, ג). ועפ"ז, זה גופא הטעם שנאמר „הנותרים", להורות שבאו „כסדר שנולדו". וראה לקמן הערה *17.

16) להעיר דגם בסוטה שם לדעת הת"ק ש־נאמר „שני' כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם", פרש"י שם ד"ה כתולדותם „ששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולוי ודן ונפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה".

17) וכדמוכח גם מזה שנאמר „ואת שמות ה־ששה הנותרים" ולא „ואת שמות הנותרים".

---

*) משא"כ בני בלהה שפחת רחל, כבהמשך ההערה.

17) ועפ"ז י"ל שזהו הטעם שנאמר בתחלה „ששה משמותם . . ואת שמות הששה הנותרים", להורות דזה שנק' „הנותרים" הוא רק מצד סדר תולדותם, אבל לא מצד חשיבות ופחיתות — שבזה הם שוים.

18) הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט. פיהמ"ש יומא פ"ז מ"ה.

19) ועד"ז הוא ברלב"ג כאן.

20) ראה (נוסף על נו"כ על אתר —) שמע שלמה פרשתנו. שו"ת כנסת יחזקאל בתחלתו. ועוד.

21) סוטה שם.

22) קרית ספר להמבי"ט כאן (הובא בבאר שבע סוטה שם). וראה גם מהר"י קורקוס כאן. גט פשוט הל' גיטין סקכ"ט ס"ק קכו. אוה"ח עה"ת כאן. מעשה רוקח לרמב"ם כאן. ועוד. צידה לדרך לפרש"י כאן בסופו.

שפירוש „כתולדותם" הוא כסדר שהאמהות הולידו את השבטים (לאה שילדה בראשונה באים כל בני' זה אחר זה וכן בלהה[23] וזלפה ורחל), אלא ש„אין[24] סידורן בכל אבן (בפ"ע) אלא בשתי האבנים (כאחת), ראובן באבן זו (הראשונה) ושמעון אחריו באבן אחרת (השני'), ולוי תחת ראובן ויהודה תחת שמעון וכן כולם". ו־היינו, דמדכתיב „ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם" משמע, שהסדר „כתולדותם" אינו באופן סידורם זה אחר זה באבן אחת ואח"כ זא"ז באבן השנית — שהרי לא נאמר „כתולדותם" אלא אחר „אבן השנית"[25], והיינו בהצטרפן יחד באופן שקריאתם היא מאבן זו לאבן השנית (וכפי הציור שברמב"ם[26]).

ונמצא, שגם הרמב"ם לפי שיטתו בסדר השמות מדגיש את ההשתוות בין ב' האבנים: ויתירה מזו, לדעת הרמב"ם השתוות דב' האבנים היא ביתר שאת מלדעת רש"י:

לדעת רש"י בכל אבן בפ"ע מתקיים „כתולדותם", „כסדר שנולדו", ורק ש„כתולדותם" שבכל הי"ב שבטים הוא מבין ב' האבנים, דהששה באבן השנית באים לאחרי הששה שעל האבן האחת: ואילו לדעת הרמב"ם הוי ב' האבנים כאילו מונחות זו בצד זו והן כאבן אחת ושמותיהן נקראים ביחד, ואין התחלה ל„קיום" „כתולדותם" על אבן אחת אלא רק בצירוף האבן השני', דלאחרי ראובן באבן האחת בא שמעון באבן השני' וכן הלאה.

ולכאורה י"ל ע"פ המבואר במ"א[27] שלדעת הרמב"ם הוי החושן והאפוד ביחד לבוש אחד (אף שבמנין הבגדים דבגדי כהונה הם ב' בגדים) [ועפ"ז מובן מה שבלבישת האפוד והחושן משמע מדברי הרמב"ם[28] דהחגירה בחשב האפוד נעשתה לאחרי שלבש את החושן, ולא כדעת הרמב"ן[29] (ועוד) שחגירת האפוד בחשב האפוד נעשתה לפני לבישת החושן[30]].

ולכן כשם שבנוגע להחושן אף שבו היו כתובים כל הי"ב שבטים בפ"ע, כל אחד על אבן בפ"ע, והיו בו „ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה"[31], לא פירט הרמב"ם בפירוש איזו מהם היו בכל טור, אלא סתם „ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על האודם ראובן ועל ישפה בנימין"[32], לפי שקיום „כתולדותם"[33] אינו בכל טור בפ"ע,

---

23) וקדימת נפתלי באבן הימנית לדן באבן השמאלית כבר כתבו במפרשים שבהערה הקודמת שהיא בכדי שיהיו כ"ה אותיות על כל אבן, והרי שניהם בני אם אחת, בלהה.

24) לשון הקרית ספר שם.

25) וכן מדייקים (ברלב"ג ואברבנאל) דאל"כ לא הי' צ"ל לשון „משמותם" (אלא „שמות"). וראה אוה"ח כאן בסופו מה שביאר בלשון „הנותרים" לפי דעת הרמב"ם.

26) בספר היד ובפירוש המשניות שם.

27) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 196 ואילך.

28) הל' כלי המקדש פ"י ה"ג.

29) עה"ת צו ח, ז־ט.

30) כפשטות הכתובים בפ' צו שם, ז (אף שבפרשתנו כט, ה כתוב להיפך — ראה רמב"ן שם).

31) ל' הרמב"ם שם פ"ט ה"ו.

32) שם ה"ז.

33) בכתוב לא נאמר „כתולדתם" לענין שמות השבטים על אבני החשן אלא „איש על שמו" (כח, כא), אבל כ"ה לשון הרמב"ם כנ"ל, וכפרש"י „כסדר תולדתם סדר האבנים" — ראה קרית ספר על הרמב"ם שם.

וכבר שקו"ט בדעת הרמב"ם בסדר השבטים באבני החושן אם הוי כסדר לידתן (כתיב"ע פרשתנו כח, יז ואילך) או כסדר לידתן מהאמהות ע"ד שיטתו באבני האפוד (כתרגום ירושלמי שם. שמו"ר פל"ח, ט. וראה גם שם, ח). ועוד. וראה ספרים שנסמנו לעיל הערה 20; 22. מנ"ח מצוה צט. ועוד.

אלא בשמות השבטים שעל כל הי"ב אבנים ביחד[34], עד"ז הוא בנוגע לאבני שהם שבכתפות האפוד (שע"י נעשה דבי־קות החושן והאפוד, „שידבקו זה בזה ולא יזח החושן מעל האפוד"[35] — ש„מפתח על שתי האבנים שמות השבטים ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם"[36] באופן דהוי כמו אבן אחת ומתקיים „כתולדותם" כשהן נקראין „ביחד" תיכף בתחילתו ראובן שמעון כנ"ל[37].

אמנם עפ"ז צ"ע קצת מה שלהרמב"ם „כתולדותם" אינו „כסדר שנולדו" (כ־פרש"י) אלא כסדר לידת האמהות, דלכ־אורה „סדר לידתם" משמע יותר ההשתוות והאחדות שלהם, ואינו מדגיש את ההת־חלקות ביניהם, משא"כ סדר לידת אמותי־הם מדגיש יותר את החילוק בין השבטים, דבני לאה היו בפ"ע, ובני בלהה וזלפה בפ"ע ובני רחל בפ"ע.

ד. ויש לומר הביאור בזה בפנימיות הענינים:

תוכן ענין חקיקת שמות השבטים על אבני שהם בכתפות האפוד מפורש ב־כתוב[38] „ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל, ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון", ופרש"י „לזכרון שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם".

וכיון שענין שמות בנ"י הוא העלאתם לזכרון לפני ה', הרי זה קשור ותלוי ב־אחדותם של בנ"י יחד[39], שאז הרי הם ראויים לעלות לפני ה', כי כל בנ"י הם קומה אחת שלימה[40], וכשיש פירוד והת־חלקות בין אחד לחבירו, הרי אינו ראוי לעלות לרצון[41] לפני ה'[42].

אלא שבזה יש ב' דרגות:

החילוק בין השבטים (בנ"י) כפי שהם מצד סדר לידתן וכפי שהם מצד לידת האם שלהם, ד„כסדר שנולדו" מורה על לידתם כפי שהיא מצד האב, בניגוד לסדר לידתם מצד האמהות.

והנה ידוע שעצם מציאות הולד היא מטיפת האב, וההתחלקות בציור פרטי ה־אברים היא על ידי שהייתה ט' חדשים בבטן האם[43], ועד"ז הוא בענייננו, שמצד האב (כסדר שנולדו) נרגש בהם ענין האחדות כפי שהוא מצד שרשם, כולנו בני

34) וכמודגש גם בזה ש„כותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי י־ה" (רמב"ם שם. שמו"ר שם, ט).

35) רמב"ם שם ה"י.

36) רמב"ם שם ה"ט.

37) ולפ"ז י"ל, דלהרמב"ם עיקר התכשיט כו' (הבגד) הוא החושן, וסדר השמות בהאבנים שב־כתפות נמשך אחר סדרם באבני החשן, ולרש"י עיקר הבגד הוא האפוד — ראה בחיי פרשתנו כח, ו (בתחלתו), וסדרן בהחושן הוא כסדרן בהאפוד — ראה פרש"י (שם, כא) עה"פ איש על שמו (האמור באבני החושן), שכ' „כסדר תולדותם סדר האבנים אודם לראובן פטדה לשמעון וכן כולם".

בראב"ם וגו"א הוכיחו מפרש"י לנ"ך (שופטים יח, כט) שלדעת רש"י סדרן בהחושן אינו כפי סדרן בהאפוד אלא הוי כסדר לידתן מהאמהות, ויששכר וזבולון באים תיכף אחרי יהודה לפני דן ונפתלי. וכ"ה בהואיל משה (באר היטב) לפרש"י פרשתנו שם. ולכאו' רש"י עה"ת אינו מוכרח שיתאים לפירו־שו בנ"ך, דפשטות „כסדר תולדותם" שכתוב בחושן הוא כסדרן באפוד, וכמ"ש בבאר בשדה לפרש"י שם. וראה מהר"י קורקוס להל' כלי המקדש שם (ומנ"ח שם), ד„הדעת נותן דסדר חושן וסדר אפוד כי הדדי נינהו".

38) כח, יב.

39) ראה תניא פל"ב.

40) לקו"ת ר"פ נצבים.

41) ראה ספר המצות להצ"צ מצות אהבת ישראל.

42) להעיר מצרור המור פרשתנו כח, ו.

43) ראה לקו"ש ח"י ע' 98. וש"נ.

איש אחד נחנו״[44], וסדר לידתם מצד האם מורה על ההתחלקות שלהם.

והם שני אופנים שצ״ל בהתאחדות ד׳ בנ״י ודהשבטים, בכדי שיוכלו לעלות „לפני ה׳״: אופן הא׳ „כתולדותם — כסדר שנולדו״, שיורגש האחדות שלהם כפי שהוא מצד שרשם באבינו יעקב, ואופן הב׳ כפי סדר לידתן מצד האמהות, ש־ האחדות תודגש גם במקום ההתחלקות שלהם.

ומעלה בכ״א מהם:

באופן הא׳, היינו האחדות מצד ה־ שורש, ה״ה אחדות נעלית יותר, שהרי מצד שרשם אין שום התחלקות, משא״כ האחדות כפי שהיא לפי סדר לידתם מצד האמהות — יש בה נתינת מקום להתחלקות.

אבל לאידך, הרי מטעם זה גופא שה־ אחדות מצד האב הוא ע״י הרגשת שרשם, נמצא, שרק בשרשם הם מאוחדים, אבל במקומם ה״ה מחולקים ומובדלים זמ״ז (וכנ״ל שלפרש״י מתקיים ה„כתולדותם״, „כסדר שנולדו״, בכל אבן בפ״ע):

וזהו החידוש באופן הב׳ — שגם במקום ההתחלקות ממשיכים ופועלים אחדות.

וזהו מה שבאופן הב׳ — שיטת הרמב״ם — דוקא מודגש, שגם כמו שהם על שתי אבנים נפרדות, נעשים אחדות ממש, כאילו הם אבן אחת, שנקראים יחד — שגם במקום ההתחלקות[45] פועלים וממשיכים האחדות דבנ״י[46].

ה. והנה אחדות זו דשבטי ישראל ביניהם קשורה עם אחדותם עם הקב״ה. ולפי זה מובן, שגם ב׳ האופנים הנ״ל באחדות דבנ״י יש דוגמתם באחדות ד־ אלקות.

ויש לבאר זה ע״פ מ״ש בספרים[47] לגבי שמות בנ״י שעל כתפות האפוד, דכ״ה אותיות שבכל אבן הן כנגד כ״ה אותיות דשמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד, כ״ה אותיות דשחרית וכ״ה דערבית, ועוד פירוש[48], דמ״ש „ששה משמותם על״ הוא „ר״ת שמע, שאמרו שמע ישראל״[49], והיינו דכ״ה אותיות שעל כתף הימיני הוא לנגד שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד, וכ״ה אותיות שעל כתף שמאלי הוא ששה של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ש־ בכל אחד מהם יש ו׳ תיבות וכ״ה אות־ יות[50], וכדאיתא בגמרא[51] שאמרו השב־ טים „כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד״.

והחילוק בין שני הביאורים: ק״ש של שחרית ושל ערבית שניהם תוכנם — יחודא עילאה, שהוא היחוד כפי שהוא מצד למעלה, ואילו „ברוך שם״ מורה על

---

44) מקץ מב, יא.

45) ראה לקו״ש ח״ד (ע׳ 1141 ואילך) לענין ב׳ הלשונות בלקו״ת נצבים שם „לאחדים כאחד״. ושם, שזוהי המעלה ב„לאחדים״ על „כאחד״. וראה לקו״ש ח״ט ע׳ 159 ואילך. חי״ח ע׳ 115 ואילך. חכ״ג ע׳ 55 ואילך. וש״נ.

46) ראה בארוכה אוה״ת פרשתנו (ע׳ א׳תרמו ואילך, ע׳ א׳ תרנו, א׳תרסה ואילך) — בהחילוק בין אבני החושן ואבני האפוד, דאף שרק אבני החושן הם י״ב משא״כ אבני האפוד, הרי דוקא שם יש הת־ כללות גמורה. עי״ש בארובה. והרי לדעת הרמב״ם ההתכללות דאבני האפוד שייכת לאבני החושן, כנ״ל ס״ג. וראה בהנסמן בהערה שלפנ״ז, שאמיתית ההתכללות והאחדות היא כשנמשכת במקום ההתחלקות.

47) ש״ך עה״ת פרשתנו עה״פ.

48) ש״ך ואלשיך כאן כח, ט.

49) בעה״ט עה״פ כאן.

50) אלשיך עה״פ. [ושם, דכ״ה אותיות שבברוך שם כו׳ הוא עם הכולל כמו שב„ששה הנותרים״ הם כ״ה אותיות, „שהיו ממלאים ביוד אחר המ״ם״ (בנ־ ימין)]. וראה אוה״ת פרשתנו שם ריש ע׳ א׳תרפג.

51) פסחים נו, א.

יחודא תתאה[52], שבעבודת ה' היינו בחי' אתכפיא, שאין לו תשוקת הלב לאלקות, אלא צריך לכפות א"ע, בבחי' מוח שליט על הלב[53].

וה"ז ע"ד ב' האופנים הנ"ל, דלפי ה־ אופן הא' אין ניכר כ"כ ההפרש בין ב' האבנים*[53], משא"כ לאופן הב', וכמודגש בלשון הרמב"ם[54] „והאבן שכתב בה ראובן על כתיפו הימנית והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית",

ואעפ"כ יש מעלה ביחוד זה[55] ד„כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד", שפועלים וממשיכים האחדות גם במקום ההתחלקות, עלמא דפרודא, ד־ כגוונא[56] דאינון מתייחדין לעילא באחד אוף הכי איהי אתייחדת לתתא ברזא דאחד . . למהוי אחד באחד, שעי"ז נעשית אחדות נעלית יותר גם מכמו שהוא מצד יחודא עילאה מצד עצמו[57].

משא"כ ק"ש של שחרית ושל ערבית, אף דשניהם הם בבחי' יחו"ע, האחדות כפי שהיא בשרש, הרי של שחרית וערבית הוי ב' דרגות, והיינו דכפי שנמשך במקום ההתחלקות לא נרגשת האחדות כ"כ כפי שהיא מצד יחו"ע.

וע"י ההוספה באהבת ישראל, אחדות דכל בני ישראל יחד, בכל האופנים הנ"ל, שזהו יסוד כל התורה כולה, כמו שמבאר אדמו"ר הזקן בספר התניא[58] „כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגבי' ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל . . במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות, דקב"ה לא שריא באתר פגים . . (הרי אז נעשה) ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך",

ועד לברכה השלימה והעיקרית בימות המשיח, ד„קהל גדול ישובו הנה"[59], „בנע־ רינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ש"פ תצוה תשל"ה)

---

52) זח"א יח, ב. יב, א. שער היחוד והאמונה פ"ז.

53) ראה בארוכה (בכל הנ"ל לענייננו, שמות השבטים על אבני האפוד והחשן) — אוה"ת פרשתנו ע' א'תרנה ואילך. א'תרסד. א'תרסז. ועוד.

*53) ראה לעיל סוס"ב והערה *17.

54) שם פ"ט ה"ט.

55) ויש לומר (בפנימיות הענינים) שגם מטעם זה דוקא ברמב"ם מודגש „על כתיפו הימנית . . על כתיפו השמאלית" (ולא בפרש"י), לפי שעי"ז מודגש איך שנעשה התכללות דימין ושמאל איחוד שניהם יחד [כדאיתא בירושלמי (סוטה פ"ז סה"ד) הראשונים נכתבין מימינו של כהן גדול משמאלו של קורא והאחרונים נכתבין משמאלו של כה"ג מימינו של קורא] — ראה שו"ת כנסת יחזקאל שבהערה 20 — בדעת הרמב"ם. וראה פנים יפות כאן כח, יב.

בש"ך עה"ת כ' עד"ז להסדר שהביא שהיו כתובים על אבן שמאלית ראובן שמעון לוי כו' ובאבן ימנית גד אשר כו'. וצ"ע.

56) זח"ב קלה, א.

57) ראה לקו"ש ח"ט ע' 157 ואילך בפי' „גדול ה' . . בעיר אלקינו" (תהלים מח, ב) לגבי אחדות ה', ולקמן שם (ע' 159 ואילך) עד"ז לגבי האחדות דבנ"י.

58) פל"ב.

59) ירמי' לא, ז.